

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL

پروپوزال

مركز آموزش
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

مركز آموزش
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

مركز آموزش
آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترکیه های جستجو

تحلیلی بر عملکرد مدیریت روستایی در رابطه با گردشگری (با تاکید بر توسعه پایدار)

دکتر مهدی سقایی^۱، زهره جوانبخت قهفرخی^{۲*}

۱- دکتری جغرافیا - پژوهشگر مستقل در مطالعات گردشگری و روستایی mehdi.saghai@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا - دانشگاه فردوسی مشهد zohrehjavan66@yahoo.com

چکیده:

رویکرد جدید به گردشگری برای توسعه نواحی روستایی از دیدگاهی بر آمده که با توجه به اقتصاد چند پارادایمی امروز جهان و شیوه تولید پساوردیسم، توسعه کشاورزی را مترداف توسعه روستایی در نظر نمی گیرد و در نواحی روستایی بر متنوع سازی اقتصاد و مزیت نسبی تاکید می کند. مدیریت روستایی در این راستا پیوند دهنده، مزیت نسبی مکان [روستا] و منابع موجود و امر توسعه می باشد به گونه ای که بتواند پایداری و رفاه ساکنان محلی را در روندی از توسعه فراهم آورد. در این میان ارزش صدقی گردشگری روستایی در یکتاگونی بازارهای محلی کوچک نشان از آن دارد که این الگوی فضایی از گردشگری می تواند در دوسویه یک جریان گردشگری در کنار دیگر کارکردهای نواحی روستایی در تلفیق چند پارادایمی اقتصاد روستایی به عنوان رهیافتی برای توسعه روستایی مطرح شود.

این مقاله در راستای پاسخ به این سوال است، از آنجا که عینیت یافتگی توسعه بعد از گذار از فوردیسم به پساوردیسم بر رویکردهای اقتصادی نامتمرکز استوار است، تعاملات و کنشگری درون متنی گردشگری در نواحی روستایی چگونه می تواند شکل گیرد که به عرضه محصول گردشگری روستایی به بازار تقاضای آن منتهی شده و جایگاه مدیریت روستایی در این فرایند کجاست؟

روش تحقیق در این مقاله در چارچوب مطالعات کتابخانه ای و اسنادی و بر بنیانی تحلیلی - توصیفی با تبیین فلسفی انجام گرفته و نتایج حاصل از آن در قالب یک مدل مفهومی که پاسخی برای سوال اصلی این مقاله می باشد، ارائه گردیده است. با توجه به این مدل گردشگری روستایی به جهت درون متنی، توسعه تاسیسات محلی و منابع قابل تجدید راسب شده و رابطه ای رابابخش های تولیدی نظیر کشاورزی و صنایع محلی برقراری سازد. در اینجاست که گردشگری روستایی با آنکه در سیطره سرمایه داری است ولی به جهت استفاده از آب، غذا و انرژی بومی آثاری مثبت بر جای می نهد و به عبارتی بومی می شود.

واژه های کلیدی

: مدیریت روستایی، گردشگری روستایی، پساوردیسم، محصول گردشگری، متن فضایی

* نویسنده مسئول: زهره جوانبخت قهفرخی تلفن تماس: ۰۹۳۶۰۶۲۱۱۲۵ آدرس: مشهد-قاسم آباد- بولوار دکتر حسابی-حسابی ۳۶- مجتمع مسکونی

شقایق-بلوک ۲ واحد ۱

گردشگری از جمله رشته های بسیار متنوع و گسترده ای است که عرصه های مختلفی را در بر می گیرد. بدین لحاظ شناخت پایه گردشگری، مفاهیم اولیه آن و در عین حال توجه به ساختارهای اساسی آن از جمله گام های ابتدایی در راه توسعه و بهبود کمی و کیفی گردشگری محسوب می شود. گردشگری را باید پدیده ای میان رشته ای محسوب نمود که در جهان معاصر ویژگی های منحصر به فردی را به نمایش می گذارد. گردشگری یک محصول عینی است که در چارچوب کنشگری بین رشته ای قابل شناخت و بررسی می باشد.

امروز دورافتاده ترین کشورها، و حتی روستاها، به درآمدهای حاصل از گردشگری می اندیشند و خود را آماده می کنند. با این همه، براساس بررسی های انجام شده هنوز بیشتر ساکنان کره زمین از مقوله گردشگری به دورند و فقط ۷ درصد جمعیت جهان به عنوان گردشگر طبقه بندی می شوند (سقای، ۱۳۹۰:۱۲). پس هنوز ظرفیت بسیار زیادی دست نخورده باقی مانده و گردشگری هنوز به نقطه اوج خود نرسیده است. این امر ضروری می سازد که با توجه به قابلیت های بالفعل و بالقوه ایران در زمینه گردشگری بخصوص در نواحی روستایی، بستری لازم برای توسعه آن در کشور به وجود آید تا ایران نیز از خوان نعمت گردشگری بهره مند گردد.

در این میان روندگذار از مدرنیته به وضعیتی پسامدرنیته^۲ در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سبب آن شده و اساسی زندگی مدرن در تمامی ابعاد شکل گیرد و در پیرامون این ساختار شکنی ها اشکال تازه ای از سبک زندگی اجتماعی - اقتصادی پدیدار شود (Harvey, ۱۹۸۹:۲۱۵). گردشگری نیز در این میان در چالش های پسامدرن در ساختار شکنی جنبه های کلاسیک خود گرفتار آمد و زمینه های شکل گیری جریان گردشگری کیفیتی^۳ در اقتصاد پسا صنعتی^۴ و پیرامون آن مهیا روند زمینه های تعامل فرهنگی را همراه با کاهش اثرات سوء زیست محیطی بین میزبان و گردشگری و محل گردشگری فراهم نمود (پاپلی یزدی و سقای، ۱۳۹۰:۱۱۴). در این میان گردشگری روستایی^۵ نیز به عنوان یک گردشگری کیفیتی به سبب عواملی چند همچون خستگی از محیط پر تلاطم شهری و شهر نشینی همراه با علاقمندی به میراث فرهنگی، نگرانی های محیط زیست و شیوه زندگی سالم و امتناع از فرهنگ مصرف گرایی شکل گرفته و توسعه یافته است.

گردشگری روستایی در فضای جغرافیایی پسامدرنیته حاصل ساختار شکنی گردشگری انبوه^۶ در الگوهای فضایی سه گانه می باشد؛ که این فرصت رامهیا می کند روندی از نگرش ساختاری توسعه در قالب جریان گردشگری در نواحی روستایی شکل گیرد. از آنجا که در رویکرد به فضاهای جغرافیایی به عنوان یک متن، کنشگری و تعاملات و تا حدودی تقابل های دودویی در تولید فضای جغرافیایی دخیل می باشند، گردشگری نیز به عنوان یک پدیده جغرافیایی در نواحی روستایی، متن فضایی مختص به خود را تولید می کند. در واقع تعاملات و تقابل های و به طور کلی کنشگری میزبان و گردشگر در نواحی روستایی متن فضایی گردشگری در این نواحی را تولید نموده و در کنشگری درون متنی محصول گردشگری روستایی را به بازار تقاضای گردشگری عرضه می کند (سقای، ۱۳۸۸:۸۶). نقش اساسی را در سازماندهی و یا ساماندهی کنشگری درون متنی پیرامون گردشگری در نواحی روستایی بر عهده دارد به صورتی همه جانبه در مدیریت روستایی تبلور می یابد. در این راستا، این سوال اصلی مطرح می شود که با توجه از آنجا که عینیت یافتگی توسعه بعد از گذار از فوردیسم به پسا فوردیسم بر رویکردهای اقتصادی نامتمرکز استوار است، تعاملات و کنشگری درون متنی گردشگری در نواحی روستایی چگونه می تواند شکل گیرد که به عرضه محصول گردشگری روستایی به بازار تقاضای آن منتهی شده و جایگاه مدیریت روستایی در این فرایند کجاست؟ در ادامه مقاله پیرامون این سوال اصلی به بررسی گردشگری روستایی و مدیریت آن می پردازیم. اما قبل از آن می بایست تاثیر گذاری اقتصاد پسا فوردیسمی را بر نواحی روستایی مورد بررسی قرار دهیم.

۲-Postmodernity
 ۳-Quality Tourism
 ۴-Postindustrial
 ۵-Rural Tourism
 ۶-Mass Tourism

۲- روستا و اقتصاد پساوردیسم

اقتصاد امروز جهان بر بنیان هایی از تجارت آزاد و رویکردی به تعدیل اقتصادی فضاهاى سرزمینی ، در روندی از پذیرش «مزیت نسبی» ، فرصت هایی اقتصادی متفاوتی را در بخش های مختلف خود در زمینه اشتغال و درآمدسبب گردیده است (Weaver, 2007: 207) که خود نشانگر رویکرد نوین سرمایه داری سازمان نیافته در شکل دادن به جریان سریع و ساده سرمایه به فراسوی مرزهای ملی و شکل گیری پارادایم جدید توسعه منطقه ای در روندی از گذار به پسا فوردیسم است که در آن مناطق در رقابتی با بازارهای جهانی قرار دارند (Francois, 2002: 105-104). از این رو در مناطق مختلف بنیان اصلی "عامل انسانی و منابع اقتصادی" است. در این راستا و بر بنیان دیدگاه "انسان با ابزار اقتصادی در یک فضای جهانی"، مناطق استراتژیک و قلمروهای ژئوپولتیکی بیشتر بر اساس معیارهای اقتصادی تعیین می شوند (رحیم پور، ۱۳۸۱: ۵۵). شاخص های چنین اقتصادی را می توان در قالب ارقام تجارت جهانی به ویژه افزایش ضریب صادرات در تجارت جهانی ، رشد مستقیم سرمایه گذاری خارجی و توسعه همه جانبه جریانات سرمایه بازجست (Hoogvelt, 2001: 17).

در این میان مفاهیم توسعه نیز دستخوش تغییر و تحولات بسیاری گردیدند که در آن مفهوم توسعه دیگر تطبیق با جامعه را به عنوان معیار اصلی مدنظر قرار نداده بلکه تطبیق با بازار و در نظر گرفتن مزیت نسبی را مهم می داند. در این هنگام جامعه رفته رفته به بازاری تشبیه که در آن مقاصد ایدئولوژیک و حتی سیاسی ناپدید شده و آنچه در بساط می ماند فقط جدال برای پول و جستجوی هویت است (تورن، ۱۳۸۰: ۱۰۹). از همین رو جامعه دارای یک نظم اقتصادی - خدماتی می شود و در آن مبارزه ها برای بقا شدت می یابد. انحصار ریشه های فعالیت های اقتصادی بر ساحت سیاسی و اجتماعی زندگی انسان تحکیم می شود (دوپویی، ۱۳۷۹: ۱۱). در این مفهوم توسعه نمی تواند در یک بعد شکل گیرد بلکه نیازمند ابعاد مختلفی است که فراهم آورنده زمینه های توسعه می باشند. نظام برنامه ریزی نیز سعی بر توزیع اهداف ، فعالیت ها و اشیاء بصورتی متعادل با آرایش مناسب فضایی دارد (Hall, 1996: 232) که این خود در چارچوب استراتژی های خاص توسعه انجام می پذیرد. شیوه های برنامه ریزی نیز با رویکرد به مشارکت مردمی و توسعه پایدار با تاکید بر شاخص های همچون پایدار بودن ، انعطاف پذیر بودن و مشارکتی بودن شکل گرفته (Ennis, 1997: 930) که در آن هر منطقه در اعمال سیاست های اقتصادی همراه با در نظر گرفتن مزیت نسبی دارای آزادی عمل زیادی می باشد.

در این میان نواحی روستایی نیز به عنوان یک واحد طبیعی و اجتماعی با کارکرد اقتصادی از دیرباز تأمین کننده بخش اصلی مواد اولیه و غذایی هر کشور محسوب می شود که در برکنشی از فضای متنی بیانگر شیوه تولید در اقتصاد هر فضای سرزمینی می باشند. هرچند در نواحی روستایی عمده اشتغال ساکنان پیرامون کشاورزی شکل می گیرد ولی رویکرد به تأمین اشتغال برای نیروی مازاد کار همراه با در نظر گرفتن «مزیت نسبی» و افزایش درآمد روستائیان توجه به دیگر الگوهای اقتصادی را در توسعه نواحی روستایی ضروری ساخته است (سقای و رستمی، ۱۳۸۴: ۳). دلیل این توجه را علاوه بر موارد بالا می توان در تقاضای روزافزون برای مواد غذایی ، اهمیت مواد خام کشاورزی به عنوان زمینه ایجاد صنایع و اشتغال و اهمیت این منابع در توسعه همه جانبه و پایدار روستایی بازجست.

امروزه توسعه روستایی در چارچوبی از توسعه پایدار ، سعی بر آن دارد تا با بهره گیری از منابع و بکار گیری علم و تکنولوژی مدرن روندی از توسعه روستایی را بر بنیان رفاهیت جوامع روستایی شکل دهد. بر این مبنا با شناخت زیرساخت های طبیعی و پتانسیل نیروی انسانی روستاها و در نظر گرفتن مزیت نسبی متنوع سازی اقتصاد روستایی مدنظر می باشد. از این رو نگرش تک محور به توسعه روستایی بر بنیان کشاورزی دیگر کارایی لازم را دارا نیست. زیرا علاوه بر کاهش قدرت بازدهی زمین ها به علت کشت فشرده ، زمین های قابل کشت نیز در مقایسه با نرخ رشد جمعیت تقریباً ثابت بوده و نیروی کار مازاد نیازمند اشتغال جدید می باشند. کشاورزی به تنهایی قادر به تأمین مایحتاج زندگی، اشتغال و درآمد روستائیان نیست لذا به منظور ایجاد تعادل بین تعداد جمعیت، اشتغال و درآمد روستائیان ناگزیر از متنوع ساختن اقتصاد روستایی هستیم (سقای و جوان، ۱۳۸۲). یکی از شیوه های متنوع سازی اقتصاد روستایی ، رویکرد به گردشگری روستایی است که خود برآمده از ضرورت هایی می باشد که اقتصاد امروز می طلبد.

به طور کلی می توان گفت در پس تحولات ناشی از گذر جوامع از دوران نظم یافته مدرنیته که تقسیم کار مبتنی بر بخش کشاورزی همراه با مزیت نسبی و سود حداکثر از ویژگی های این جامعه بود، امروزه فعالیت های اقتصادی و اجتماعی در روستاها و شهرها آنچنان در هم تنیده شده که وجوه افتراق در این دو مکان به حداقل ممکن کاهش یافته است. روستاها دیگر به عنوان تضادی در دیالکتیک دودویی شهر و روستا متبلور کننده تمایز بین این دو نمی باشد. تنها تفاوت بین شهر و روستا امروزه در تعداد جمعیت هر یک می باشد که کارکردهای یگانه ای را در مقیاس های متفاوت بر عهده دارند (سقای، ۱۳۸۸: ۷۲). نواحی روستایی تحت تاثیر جریان جهانی شدن و پسامدرنیسم از حاشیه و انزوا خارج شده و مورد توجه بازیگران صحنه های گوناگون بویژه اجتماعی و اقتصادی قرار گرفته است. تحولات علمی، تکنیکی و ارتباطی ضمن ایجاد فرصت های بی بدیل برای جامعه ی بشری، شرایط زندگی را متحول و دگرگون کرده است. در شرایط جدید بر خلاف عصر مدرنیته همه مکان ها در چرخه تولید و اقتصاد دارای ارزش است زیرا جامعه ی اطلاعاتی که با فشردگی زمان و فضا تعریف می شود، فاصله ها را برای کوشش انسان شکسته و ماهیتش بیش از همه وابسته به تکنولوژی است (Francois, ۲۰۰۲: ۴۵). کارکرد های جدید نواحی روستایی در کنار نقش سنتی آن ها لزوم باز نگری در ماهیت و نقش این نواحی را ضروری ساخته است زیرا روستا در عصر حاضر عرصه ی فعالیت های گوناگون انسان فارغ از نوع و تعداد جمعیت ساکن در آن قرار دارد

۳- گردشگری روستایی

یکی از منابعی که امروزه توجه برنامه ریزان در امر گردشگری را بیش از پیش به خود جلب کرده روستاها است روستاها با برخورداری از فاکتورها و جاذبه های فرهنگی و اجتماعی و طبیعی پتانسیل بسیار مساعدی را برای جذب گردشگران دور و نزدیک فراهم می کنند، که این امر می تواند در توسعه روستایی نقش بسیار با اهمیتی داشته باشد. علاوه بر آن گردشگری مزایای اقتصادی قابل ملاحظه ای برای نواحی روستایی از طریق توسعه درآمدی و زیرساختی (به ویژه به لحاظ اقتصادی برای مناطق حاشیه ای و کمتر توسعه یافته) ایجاد می نماید.

با توجه به اینکه گردشگری تنها فعالیتی است که می تواند در کنار فعالیت های کشاورزی سنتی و صنایع روستایی که به سرعت در حال از بین رفتن هستند قرار گیرد، لذا گردشگری می تواند فرصتی استثنایی برای احیای اقتصادی و تحرک نیروی انسانی و کار در مناطق روستایی و مناطق رو به افول ایجاد نموده، باعث شود که روستائیان علاوه بر فعالیتهای روزمره خود، از منبع درآمد دیگری نیز بهره مند شوند. امروزه گردشگری در مناطق روستایی و دور افتاده اهمیت ویژه ای یافته و وسیله ای برای رفاه جوامع محلی تلقی می شود. (قادری؛ ۱۳۸۳: ۱۶). گردشگری روستایی منبع با ارزش اشتغال زایی و ایجاد درآمد است و می تواند وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی - اقتصادی جوامع روستایی باشد (شارپلی؛ ۱۳۸۰: ۸). گردشگری در سطح محلی می تواند برای صاحبان تجارت با سرمایه نسبتاً اندک، رشد اقتصادی ارگانیک فراهم کند و یک جایگزین بالقوه برای فعالیت های سنتی در روستا و کارگران محلی ارائه دهد (Hall, ۲۰۰۵: ۴). همچنین گردشگری روستایی زمینه حضور تجارت های خرد را که ممکن است به خاطر جمعیت اندک اجتماعات روستایی عملی نباشد، فراهم می آورد. گردشگری روستایی در کنار فعالیت های روستایی مانند کشاورزی (به عنوان مثال مزارع) تأثیر مطلوبی داشته و باعث اکتساب درآمدهای ثانویه مهمی برای خانوارهای کشاورز می شود.

بطور کلی جریان گردشگری روستایی را می توان از دو جهت مورد توجه قرار داد از یک جهت برای محیط های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می کند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و تکنولوژی در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن اقتصاد روستایی وابسته به زمین می تواند راههای تنفس دیگری را تجربه کند (جوان و سقای؛ ۱۳۸۲: ۱۳۶). بازار گردش ها و مسافرت ها در مناطق شهری و پیشرفته توسعه یافته است. بسیاری از ساکنان این مناطق می خواهند از این محیط بسیار تصنعی و متجدد فرار کنند و به مناطق کمتر توسعه یافته و بی آلودگی پناه ببرند. این افراد به گردش یا سفر به مناطق روستایی می روند. (تقی زاده انصاری؛ ۱۳۸۳: ۱۹). از این رو می توان بیان داشت که گردشگری روستایی در واقع پناهگاهی است که در عصر پسامدرن برای فرار از مدرنیته فراهم آمده است (Kneafsey; ۲۰۰۱: ۷۶۳). از این روست که گردشگر با حس نوستالژی با دیدن روستاها می رود تا دمی از سوگم کردگی های هستی شناختی اش

در شهر کناره گیرد (مافی و سقایی، ۱۳۸۳: ۱۶۸). در این بین اقسام گردشگری روستایی را می توان به صورت زیر معرفی نمود (محمودی و دانه کار؛ ۱۳۸۵ : ۵۵) :

۱- گردشگری در محیط های طبیعی مثل بیابان، جنگل، منابع آبی ، غارو سایر جاذبه های طبیعی است.
۲- گردشگری در محیط های فرهنگی و اجتماعی همانند آداب و سنن بومی، آثار باستانی و فرهنگی.
۳- گردشگری در محیط های اقتصادی نظیر صنایع دستی ، دامپروری و کشاورزی است
در این بین شرایط طبیعی ، مورفولوژیکی ، عناصر اقلیمی همراه با ساختار اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی محیط روستا اشکال گوناگون و متنوعی از روستا ها را به وجود می آورند که هر کدام به لحاظ فیزیکی ، تیپ معماری ، نوع مسکن ، الگوی سکونت ، نوع معیشت ، آداب و رسوم و سنت ها از یکدیگر متمایز می باشند . این وجه تمایز و وجوه مختلف روستاها خود خالق جاذبه های است که گردشگران روستایی را به بازدید از این مناطق علاقمند و آنها را هر از گاهی به مسافرت به این مناطق وا می دارد . گردشگری روستایی را می توان از دو منظر مختلف مورد توجه قرار داد از یک سو محیط های روستایی و پیرامون آنها این فرصت رامهیا می کنند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و سیطره تکنولوژی در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن ، اقتصاد روستایی وابسته به زمین می تواند راههای تنفس دیگری را تجربه کند (جوان و سقایی، ۱۳۸۳: ۱۱۲). در این میان هر چند گردشگری راهحلی برای تمامی مشکلات نواحی روستایی محسوب نمی شود ولی یکی از شیوه های است که می تواند اثرات اقتصادی مهمی داشته باشد و به نوعی می تواند به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه های روستایی و جریان مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. از دیگر آثار گردشگری روستایی مواردی است که در زیر بدان اشاره می شود:

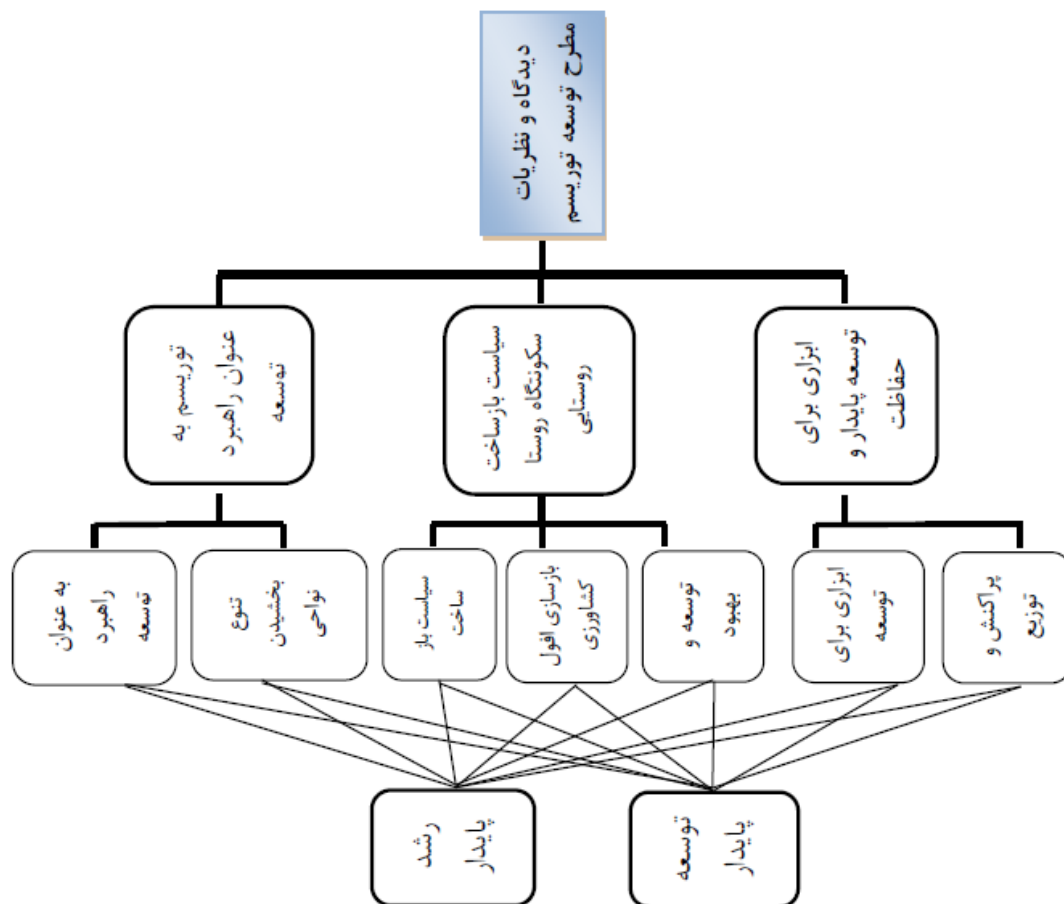
۱- ایجاد اشتغال برای نیروی مازاد کار و ایجاد فعالیت ها برای کار مازاد
۲- تنوع اقتصاد روستایی در کنار دیگر بخش های اقتصادی
۳- بالابردن سطوح درآمدی خانوارهای روستایی
۴- ایجاد تقاضا برای محصولات کشاورزی و دیگر محصولات حاصل از فرآوری کشاورزی (سقایی، ۱۳۸۲: ۳).
بطور کلی گردشگری روستایی از یک سو قابلیت اقتصاد سرمایه داری را در تصرف فضاهای جدید و ادغام آنها را در چرخه مصرف باز می نماید که در آن راهبرد کالایی شدن نواحی روستایی به عنوان بخشی از اقتصاد زیبا شناختی معاصر محسوب می گردد (Kneafsey , ۲۰۰۱: ۷۶۳). از دیگر سو گردشگری روستایی نتیجه یک مفهوم فراگیر از گریزهای شهری است که در سیطره سرمایه داری رهیافت پسا فوردیسم را در عبور از نگرش تک محور در نواحی روستایی، در قالب کنش پذیری اقتصادی- اجتماعی که می تواند زمینه ساز درآمد و اشتغال باشد در تلفیق با صنعت زمینداری به اجرا می گذارد.
بطور کلی جریان گردشگری روستایی را می توان از دو منظر مختلف مورد توجه قرار داد. از یک سو محیط های روستایی و پیرامون آنها این فرصت را مهیا می کنند تا گردشگران فارغ از هیاهوی شهری و سیطره تکنولوژی در بطن سنتی روستا زمانی را به فراغت بگذرانند و از دیگر سو در کنار آن گردشگری روستایی به عنوان راهکاری برای جلوگیری از رکود اقتصاد و مهاجرت به بیرون جمعیت بومی در نظر گرفته می شود (Walford, ۲۰۰۱: ۳۳۱). این در حالی است که گردشگری روستایی برای به نتیجه رسیدن اهداف مورد نظر خود به پایداری و حفاظت محیط روستا، احیاء و ثبات اقتصادی جوامع روستایی و توسعه تجارت گردشگری در مقیاس کوچک به عنوان یک شیوه عمل وابسته است (Getz, ۱۹۹۸: ۳۰۶). گردشگری روستایی را می توان اینگونه تعریف کرد: ((گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت ها و گونه های مختلف گردشگری در محیط های مختلف روستایی و پیرامون آنها که در بردارنده آثاری [مثبت / منفی] برای محیط زیست روستا [انسان / طبیعی] می باشد ((جوان و سقایی، ۱۳۸۳: ۱۱۲).

امکانات بالقوهی گردشگری در هر روستا پیش از هر چیز به سرمایه های جغرافیایی، کیفیت مناظر طبیعی و آثار تاریخی و شادابی فرهنگ محلی آن بستگی دارد لذا عمق بخشیدن و ارزش نهادن به این عوامل و نیز تبدیل آن ها به عناصر قابل عرضه، ترویج سیاست حفظ و مراقبت از سنت ها، آداب و رسوم، چشم اندازها، محیط زیست روستا، جذابیت و ماندگاری پتانسیل های آن

را تضمین نموده و روستا را بصورت یک محصول واقعی گردشگری در می‌آورد. از این رو در رابطه با گردشگری روستایی می توان سه دیدگاه کلی را مطرح نمود

دیدگاه اول توسعه گردشگری را تنها راه رشد و توسعه مناطق روستایی می داند و تاکید می کند که تغییر جهت فعلی به سوی رشد با رهبری گردشگری می باشد. از این رو گردشگری عنصر اساسی حرکت به سوی احیا و بازسازی مناطق روستایی است. دیدگاه دوم آن را به عنوان یک بخش از بازار گردشگری می شناسد و معتقد است که می توان آن را با اشکال دیگر گردشگری مانند آفتاب ، دریا و سواحل ماسه ای مقایسه کرد. دیدگاه سوم نیز معتقد است که می توان گردشگری روستایی را به عنوان فلسفه ای برای توسعه روستایی به حساب آورد نمودار ۱ نشان دهنده ارتباطات و تعاملات این سه دیدگاه است.

نمودار ۱: نظریه ها و دیدگاه های موجود در رابطه با گردشگری روستایی

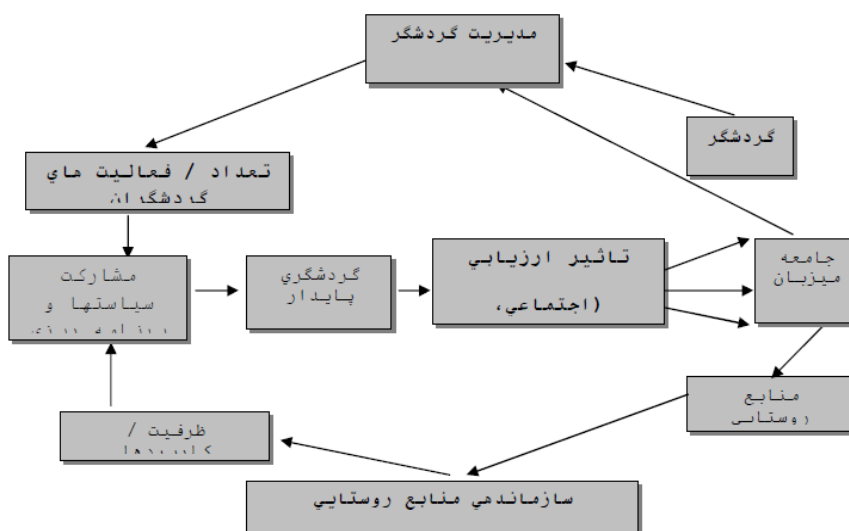

از این رو می توان سه دیدگاه مهم در رابطه با گردشگری روستایی را به شرح زیر برشمرد: ۱- گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی. ۲- گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست بازساخت سکونتگاههای روستایی. ۳- گردشگری روستایی ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی

با توجه به این دیدگاه می توان بیان داشت گردشگری روستایی از یک طرف با ایجاد فرصت های جدید برای مناطق روستایی باعث رشد و توسعه و از طرف دیگر توسعه بدون برنامه ریزی برای آن سبب اثرات منفی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی برای مناطق خواهد شد. نواحی روستایی در فرآیند برنامه ریزی منطقه ای به عنوان ابزاری برای ترویج اشتغال محلی و بهبود کیفیت عمومی زندگی و بالا بردن سطح رفاه اقتصادی منطقه محسوب می گردند (Fleisher, 2000: 1007). این امر می تواند به نحو مطلوب از طریق توجه به گردشگری روستایی عملی گردد. برنامه ریزی منطقه ای با راهبرد گسترش گردشگری روستایی کوشش برای رسیدن به بهترین الگوی فضایی در جهت توسعه منطقه ای می باشد که دستیابی به اهدافی را با توجه به یک متن فضایی کلی از توسعه ملی مدنظر دارد. گردشگری روستایی برای آنکه

بتواند به تعادلی پایدار میان نیازهای جوامع محلی، حفظ محیط زیست همراه با ارتقاء سطح کیفیت زندگی و تجربه گردشگری دست یافته و فعالیت‌های گردشگری پایدار را شکل دهد به یک ساختار مدیریتی قوی نیازمند است. مدیریتی که می‌تواند در زمینه بهره‌وری گردشگری در نواحی روستایی در انطباق با یک نگرش ساختاری، که در آن پویایی در چارچوب عرضه و تقاضا با تاکید بر توسعه پایدار مدنظر است شکل گیرد (Kadivar and saghail, 2011: 117). چنین مدیریتی می‌تواند پیوندهای منطقه‌ای را افزایش داده و توسعه‌ی دانش و مهارت‌های کارکنان را در این بخش بهبود بخشد. همچنین می‌تواند همکاری بین بخش‌ها را برای انجام امور و وظایف وابسته به هم موجب شود (داس ویل، ۱۳۷۸: ۲۶۷). بر این اساس مدیریت روستایی هنگامی که بتواند محصول گردشگری را در نواحی روستایی به عنوان سازه‌های اجتماعی مدنظر قرار داده (هال، ۱۳۷۸: ۸۰) و پیامدهای ناشی از گردشگری را در تغییر ارزش‌ها و ساختارهای روستایی بشناسد می‌تواند در فرآیندی از تعیین اهداف، بررسی‌ها، تجزیه و تحلیل‌ها، پیشنهادات، اجرا و اداره شرکت موجبات دستیابی به توسعه گردشگری روستایی پایدار را امکان‌پذیر نماید

نمودار ۲: یک نمونه تصویری از اجزای گردشگری پایدار روستایی

از این‌رو مدیریت گردشگری روستایی باید در مورد اهداف عمومی و اولویت‌ها، همراه با برنامه‌ها و استراتژی‌ها تنظیم شده برای منطقه آگاهی کامل داشته و مهارت لازم و کافی را جهت حل مشکلات در وضعیت تعارض آمیز نیز داشته باشد تا توانایی سرعت بخشیدن به پروژه‌های گردشگری روستایی را کسب نماید (الیوت، ۱۳۷۹: ۱۸۲).

جدول ۱: ساختار گردشگری روستایی

عوامل عرضه	عوامل تقاضا
- جاذبه‌ها و فعالیت‌ها	- بازارهای بین‌المللی گردشگری
- دسترسی	- بازارهای داخلی گردشگری
- تاسیسات و امکانات زیربنایی	- استفاده ساکنان محلی از جاذبه‌ها، امکانات و خدمات گردشگری
- خدمات مهمان‌نوازی	
- عناصر نهادی و سازمانی	

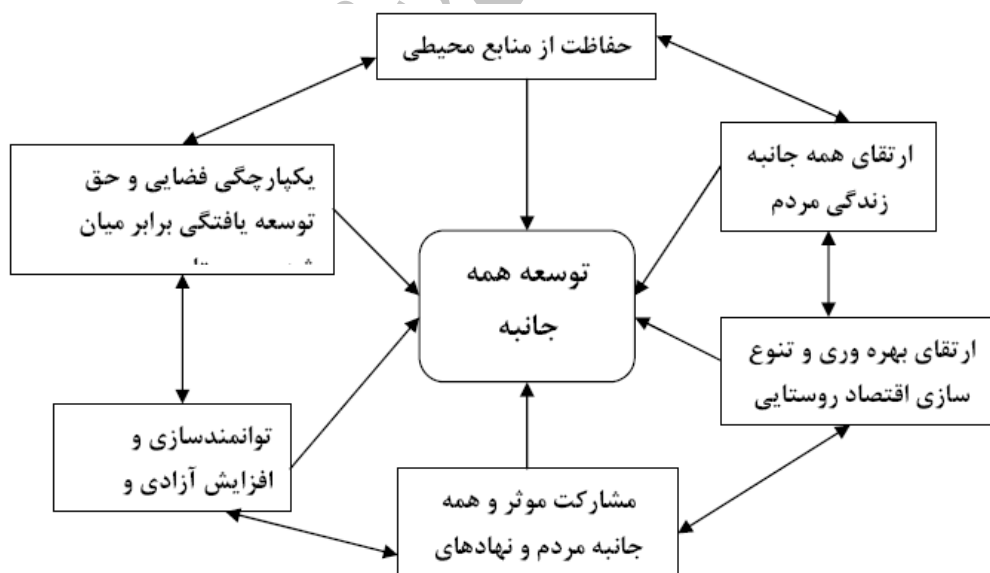
از آنجا که گردشگری روستایی در محدوده محلی و منطقه‌ای آثاری چون ایجاد درآمد برای کشاورزان و دیگر خانوارهای ساکن روستا؛ کاهش مهاجرت به بیرون به وسیله تدارک فرصت‌های شغلی در نواحی روستایی و بالاخره تدارک برخی از زیربنای

اقتصادی را در بردارد (Oppermann, ۱۹۹۶: ۸۹). از این رو تدوین و اجرای طرح ها و برنامه ها ی جامع گردشگری روستایی در مقیاس منطقه ای، بمنظور شناسایی و منطقه بندی نواحی گردشگری روستایی و مکان گزینی و ایجاد امکانات و خدمات برای هر منطقه با توجه به نوع گردشگران و پتانسیل ها و توانایی های گردشگری در آن منطقه در جهت شناسایی جاذبه ها و فرآورده های مختلف گردشگری روستایی در مناطق مختلف و بهره گیری بهینه و هدفمند از آنها در جهت ایجاد اشتغال و افزایش درآمد روستائیان بوده که در آن بازنگری به نحوه سرمایه گذاری و توزیع امکانات، خدمات و تسهیلات گردشگری در سطح منطقه ای و اولویت دهی تخصیص مجدد این نوع امکانات به مناطق روستایی با قابلیت بالا و متوسط جذب گردشگر دارای اهمیت خصوصی می باشد.

۵- متن فضایی گردشگری روستایی

تمایز دیالکتیکی و جدالی شهر و روستا پیرامون پردازش تز و آنتی تز برکنش های آنها در فرجام مدرنیته امروزه به پایان خود رسیده است و زمینه های تعامل فضایی در زمینه یک نگرش منتهی بین شهر و روستا به عنوان دو فضای انسانی با جمعیتی متفاوت از ساکنان فراهم آورده است (سقایی، ۱۳۸۶). این خود در رویکرد به توسعه در چارچوب نظریه های متفاوت، توسعه را در دو فضا در همتنیدگی با هم مطرح می کند و توسعه را در تمامی بخش های اقتصادی در نواحی روستایی و شهری در چارچوب رویکرد به «مزیت نسبی» امکان پذیر می نماید. در این میان هر چند کنش پذیری انسان و محیط در قالب سطوح تکنولوژیکی و مدیریتی اقتصاد روستایی را شکل داده که بیشتر وابسته به زمین است ولی بر کنش کشاورزی در نواحی روستایی در روند یکسره پردازش شده ناشی از سرمایه داری از آغاز مدرنیته تا اکنون شکل گرفته و دستخوش تحولات بسیاری گردیده است. بر این مبنا در زمینه توسعه روستایی، رویکردی به توسعه همه جانبه روستایی شکل گرفت که در آن توسعه پایدار با توجه به مزیت نسبی هر مکان مورد توجه قرار گرفت و تنوع اقتصاد روستایی لحاظ گردید. شمای از توسعه پایدار روستایی در شکل ۱ نشان داده شده است.

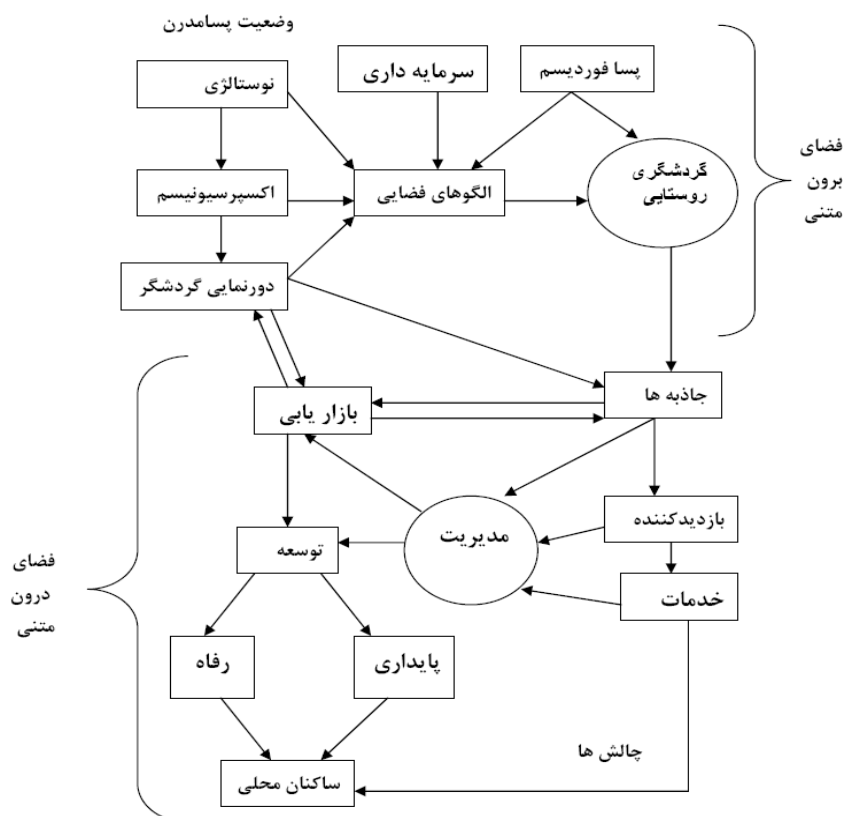
نمودار ۳- چارچوبی راهبردی برای توسعه همه جانبه روستایی

توسعه همه جانبه روستایی از یک سو بر مشارکت ساکنان محلی و از طریق مختلف مذاکره، مشورت و معامله استوار بوده و درکی از سهم هریک از ساکنان را در فرآیند توسعه فراهم می آورد و از دیگر سو بر بنیانی از شناسایی مزیت های نسبی هر ناحیه در راهبرد توسعه وابسته می باشد (Scott, ۲۰۰۴: ۵۰). در یک حالت کلی توسعه همه جانبه یا یکپارچه روستایی را بر بنیان مشارکت ساکنان می توان منوط به افزایش تولید، بهبود سطح دانش و انگیزش، ارائه خدمات گوناگون، بهبود و اصلاح شبکه ارتباطی و حمل و نقل، بهسازی مسکن روستایی، تنوع بخشی به امکانات اشتغال و اصلاح و انتظام شبکه مکانی - فضایی

سکونتگاه های روستایی به صورت توام دانست. به بیان دیگر ، توسعه همه جانبه روستایی ، با اجرای مجموعه اقدامات هماهنگ اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است تا به این ترتیب دسترسی آنها به کالاها و خدمات به طور موثر افزایش یابد. در این میان پرداختن به توسعه همه جانبه روستایی در زمینه گردشگری نیازمند شناخت وضعیت کلی اقتصاد جهانی و پیامدهای آن می باشد. سرمایه داری در دیگر بودگی خود، در قالب جهانی شدن سرمایه، سعی می کند فضاهای بکر و مستعد تجارت و سود را به سیطره خود درآورد، ابزار گردشگری مناسب ترین شیوه برای این منظور است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۲). اگر چه برنامه ریزی و مدیریت گردشگری روستایی در چارچوب شناخت ماهیت سرمایه داری می تواند در زمینه بهبود کیفیت زندگی ساکنان محلی و افزایش درک از مکان را سبب شود ولی در بسیاری از مواقع گردشگران باعث تغییرات اجتماعی گردیده و زبان و تمایلات خود را به میزبان انتقال می دهند و بعد از مدتی فرهنگ بیگانه در زندگی روزمره ساکنان محلی مشهودتر می شود (Harrison, ۲۰۰۱: ۳۰). هرچند نمی توان از این نکته چشم پوشید که گردشگری فرصت کافی را برای تبادل فرهنگی مهیا می کند؛ که این خود به نوع فرهنگ جوامع میزبان بستگی دارد. که درحالتی بین دو فرهنگ تدافعی و پویا قرار می گیرد. این در حالی است که تقاضاهای فرهنگی دیگری نیز وجود دارد که ناشی از انعطاف پذیری یا عدم انعطاف فرهنگی نیست بلکه ریشه در اعماق فرهنگی جوامع محلی دارد (سقایی، ۱۳۸۰: ۲۲). علاوه بر آن چشم بستن بر آثار اقتصاد سرمایه داری و عدم بکارگیری مهارت های مدیریتی، گردشگری را به مایه تباهی مکان های گردشگری بدل می نماید (Besculides, ۲۰۰۲: ۳۰۶). با این وجود شکل گردشگری در ابعاد منطقه ای برای کاستن از آثار سو و منفی آن تجویز می گردد بر این پایه ضروری است که سطح آگاهی ساکنان محلی را نسبت به آثار گردشگری بخصوص آثار منفی گردشگری، افزایش داد و نظرات ساکنان محلی را با توجه به آگاهی ایجاد شده، در برنامه ریزی توسعه گردشگری در نظر گرفت. بخصوص در تبیین مدلی پایدار جریان گردشگری شکل گیرد. در این راستا می توان گردشگری روستایی را در یک مدل برای پایداری و رفاه تبیین کرد. گردشگری روستایی قابلیت اقتصاد سرمایه داری را در تصرف فضایی نواحی روستایی و ادغام آنها را در چرخه مصرف باز می نماید. در این میان با توجه به کنش پذیری عوامل مختلف پسا ساختاری در شکل گیری گردشگری روستایی در فضای سرمایه داری، سعی شده است که در مدلی که ارائه گردیده است (شکل ۲) تمامی ابعاد آن نشان داده شود.

نمودار ۴- مدل مفهومی در واسازی مدیریت روستایی، گردشگری و توسعه در عصر پسامدرن

در مدل فوق از گردشگری روستایی، عوامل فضای درون متنی (که در داخل متن فضایی می باشند) چون ، خدمات، جاذبه ها، و ساکنان محلی همراه با مدیریت گردشگری روستایی در یک متن فضایی عمل نموده و عوامل فضای برون متنی (عوامل تاثیر گذار بر یک متن فضایی) نیز در کارکرد این متن فضایی نقش اساسی دارند(**مافی و سقایی، ۱۳۸۷: ۲۵**). در چارچوب کارکرد متن فضایی، وجود جاذبه ها برای شکل گیری جریان گردشگری، بالا بردن سطوح و کیفیت خدمات و تسهیلات را ضروری می سازد. توسعه خدمات در ارتباط مستقیم با سرمایه قرار دارد. بالطبع مدیریت حاصل از این سرمایه گذاری پیگیر راهبرد افزایش تعداد گردشگران و سود حاصل از سرمایه گذاری است. افزایش تعداد بازدیدکنندگان به یک برکنش منطقه ای می انجامد و سبب شکل گیری چالش هایی در رابطه بین ساکنان محلی، بازدیدکنندگان و محیط می شود(**سقایی، ۱۳۸۸: ۹۹**). توسعه گردشگری روستایی در راستای اقدام دولت ها و به عنوان یکی از راهبردهای توسعه نواحی روستایی صورت می گیرد(**Gilg, ۱۹۸۸: ۱۰۹**). با توسعه اقتصادی بر پایه توسعه گردشگری روستایی جهت گیری چالش ها صورت می گیرد. این جهت گیری بستگی به آن دارد که مقدار توزیع درآمد در سطوح منطقه تا چه اندازه ای عادلانه است. اگر سرمایه گذاری تنها به سمت پاگیری خدمات، استفاده گردشگران و بهره مندی سرمایه گذاران بزرگ منتهی شود، بالطبع سود حاصله یا به خارج از منطقه انتقال یافته و یا در فراگرد طبقات سرمایه گذار تجمیع می شود و عدالت توزیعی که می توانسته به وسیله مهیا کردن زمینه های فعالیت ساکنان محلی و پخش درآمد حاصل شود، به سمت فرانکش طبقاتی در سطح منطقه و شکل گیری چالش های ما بین میزبان و گردشگر سوق می یابد. این چالش ها بر چرخه حیات گردشگری تاثیر نهاده و آن را به سمت رشد منفی هدایت می کند.

در این میان چالش های فرهنگی که بین ساکنان محلی و بازدیدکنندگان شکل می گیرد نیز حائز اهمیت است. گردشگری روستایی در فضاهایی شکل می گیرد که دارای ویژگی های سنتی بیشتری نسبت به محیط های شهری هستند. از آنجا که اکثر گردشگران روستایی از محیط شهری و با فرهنگ ناشی از تسلط مدرنیته، راهی محیط های روستایی می شوند، خود چالش هایی را شکل می دهد. مدرنیته از آنجا که روند صعودی خود را بیش از هر چیز مدیون سرمایه داری بوده و بر پایه آن نظم اجتماعی خود را شکل داده است و آنچه شالوده زندگی اجتماعی را در مدرنیته می سازد نه نیازهای اقتصادی بلکه مصرف است(**پایلی یزدی و سقایی، ۲۰۱۳: ۲۰**)، درکنش با فرهنگ سنتی حاکم در فضاهای روستایی چالش هایی را شکل می دهد که می تواند منتهی به همگون سازی، تضاد، بیگانه ستیزی و ساختار شکنی مصنوعی فرهنگ میزبان شود(**Besculides, ۲۰۰۲: ۳۰۷**). فرهنگ سنتی در این بین در چارچوب داوری گروه های مختلف اقتصادی و فرهنگی در عمل به تفسیرهای تازه تن می سپارد و به سمت یک همگونی فرهنگی با بازدیدکنندگان حرکت می کند. زیرا طبیعت خاص اقتصادی صنایع فرهنگی که گردشگری جزئی از آن است، بر اساس گرایش های عام تولید کالا در چارچوب شیوه تولید سرمایه داری با توجیه خصوصیات ویژه کالاهای فرهنگی، میل به همگون سازی مصرف دارد.

در فراسوی این چالش ها از آنجا که در مناطق روستایی، مهاجرت ها به شهر رو به تزاید است و فقر فرصت های اقتصادی در مناطق روستایی به عنوان انگیزه ای قوی جهت مهاجرت به شهرها به شمار می رود، افزایش فرصت های توسعه روستایی می تواند از رشد مهاجرت روستایی بکاهد و به جوامع روستایی اجازه دهد که در محل های مناسب زندگی و قابل رشد روستایی باقی بمانند(**سقایی، ۱۳۸۳: ۱۰**). گردشگری روستایی به عنوان یکی از این فرصت ها برای فراهم آوردن زمینه های پویایی اقتصاد روستایی مطرح می باشد. که می تواند در مناطق روستایی توسعه پیدا کرده، حمایت و تقویت شود. از این رو باید بر اهمیت استراتژی های توسعه گردشگری روستایی تمرکز نمود(**Cartner, ۱۹۹۶: ۱۹۸**). هر چند نباید از آثار منفی و مخرب آن غافل بود. این خود برنامه ریزی و مدیریت مناسبی را می طلبد. در یک کلیت از منظر مدل ارائه شده، می توان گردشگری روستایی را بعنوان راهبردی برای توسعه و جزیی از اجزای توسعه همه جانبه روستا به حساب آورد. گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه همچنین به دلیل اقتصادی و با توجه کاهش سود فعالیت های کشاورزی ، جایگزین مناسبی برای آن است . بر این مبنا دلیل اصلی توسعه گردشگری روستایی غلبه بر پایین بودن سطح درآمد و ارائه فرصت های جدید شغلی و تحولات اجتماعی در جامعه روستایی است (**Oppermann, ۱۹۹۶: ۸۵**). در ابعاد اجتماعی گردشگری روستایی می تواند به

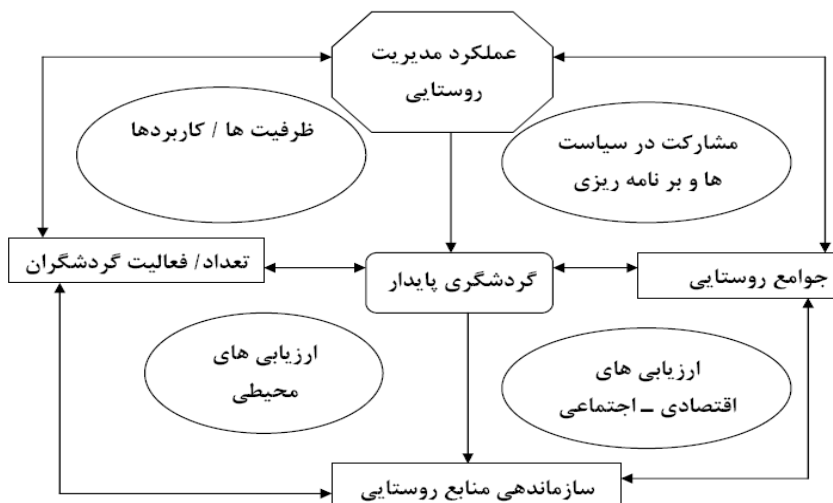
عنوان یک ابزار برای تولید اشتغال و توسعه اقتصادی در سطوح منطقه، امیدهایی را برای کاهش فقر و افزایش اشتغال بخصوص در نواحی که سودهی ندارند فراهم آورد (سقای، ۱۳۸۵: ۱۷).

بطور کلی گردشگری روستایی در زمینه توسعه روستایی می تواند در چارچوب مدل فوق در برگیرنده کارکردهای زیر باشد: ۱- گردشگری روستایی همانند هر فعالیت صادراتی، منبع درآمد و اشتغال ایجاد می کند. ۲- گردشگری روستایی زنجیره ای از کل فعالیت های اقتصادی و خدماتی به وجود می آورد به عنوان یک اهرم برای تعداد زیادی از فعالیت های اقتصادی عمل می کند. ۳- گردشگری در نواحی روستایی پدیده های طبیعی را که دارای ارزش اقتصادی نیستند مورد بهره برداری قرار می دهد. ۴- گردشگری روستایی تقاضا برای صنایع دستی، هنرهای سنتی و فعالیت هایی که نیاز به نیروی کار بیشتری دارند را ارتقاء می دهد. ۵- گردشگری روستایی به همان اندازه که گردشگرانی را از خارج از فضای اقتصاد روستا جذب می کند جریان های برون زای هزینه ها را به منطقه تزریق کرده و ضریب تکاثری سنتی را نیز افزایش می دهد.

۶- مدیریت متن فضایی گردشگری روستایی

مدیریت روستایی هنگامی که بتواند محصول گردشگری را در نواحی روستایی به عنوان سازه ای (سیستم) اجتماعی مد نظر قرار داده و پیامدهای ناشی از گردشگری را در تغییر ارزش ها و ساختارهای روستایی بشناسد می تواند در فرآیندی از تعیین اهداف، بررسی ها، تجزیه و تحلیل ها، پیشنهادات، اجرا و اداره شرکت موجبات دستیابی به توسعه گردشگری روستایی پایدار را امکان پذیر نماید. از این رو مدیریت روستایی باید در مورد اهداف عمومی و اولویت ها، همراه با برنامه ها و استراتژی ها تنظیم شده برای منطقه آگاهی کامل داشته و مهارت لازم و کافی را جهت حل مشکلات در وضعیت تعارض آمیز نیز داشته باشد تا توانایی سرعت بخشیدن به پروژه های گردشگری روستایی را کسب نماید (الیوت، ۱۳۷۹: ۱۸۲). مدیریت گردشگری به طور کلی با موارد متعددی مرتبط است که از آن جمله می توان به روند تغییرات بازار و محصول، حفظ و ارتقای امکانات و خدمات مربوطه؛ افزایش مستمر منافع اجتماعی و جغرافیایی گردشگری و حل مسائل به هنگام بروز آنها اشاره کرد. بنابراین مشخص می گردد که نظارت باید به عنوان یکی از بخش های مهم مدیریت روستایی در زمینه گردشگری مطرح باشد، تا بتواند پیشرفت کار در مورد اقدامات اجرایی را پیوسته مورد نظارت قرار داده و بررسی و مطالعه ویژگی گردشگرانی را به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف تعیین شده در خصوص بازار، تعیین میزان رضایتمندی گردشگران و نیز آثار اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی گردشگری را به طور اعم و در طرح های اجرایی به طور خاص در بر گیرد (جوان و سقای، ۱۳۸۳، ۱۲۰). در این راستا و در چارچوب مدل مفهومی ارائه شده (شکل ۳)، مدیریت روستایی می تواند از طریق سازمان ها، فرآیندها و شبکه های مختلف امور مربوط به جهت گیری، ارتباط، هماهنگی و کنترل مورد نیاز گردشگری روستایی را تدارک بیند و دارای مسئولیت برای تدارک زیر بناهای لازم، حمایت از جامعه روستایی و محلی و محیط زیست و پشتیبانی از توسعه اقتصاد ملی و محلی باشد.

نمودار ۵ - مدلی مفهومی در عملکرد مدیریت روستایی در رابطه با گردشگری

گردشگری روستایی برای آنکه بتواند به تعادلی پایدار میان نیازهای جوامع محلی، حفظ محیط زیست همراه با ارتقاء سطح کیفیت زندگی و تجربه گردشگری دست یافته و فعالیت های گردشگری پایدار را شکل دهد به یک سیستم مدیریتی قوی نیازمند است. مدیریتی که می تواند در زمینه بهره وری گردشگری در نواحی روستایی در انطباق با یک نگرش متنی، که در آن پویایی در چارچوب عرضه و تقاضا با تأکید بر توسعه پایدار مد نظر است شکل گیرد.

چنین مدیریتی می تواند پیوندهای منطقه ای را افزایش داده و توسعه ی دانش و مهارت های کارکنان را در این بخش بهبود بخشد. همچنین می تواند همکاری بین بخش ها را برای انجام امور و وظایف وابسته به هم موجب شود (داس ویل، ۱۳۷۸: ۲۶۷). بر این اساس مدیریت روستایی هنگامی که بتواند محصول گردشگری را در نواحی روستایی به عنوان سازه ای اجتماعی مد نظر قرار داده (هال، ۱۳۷۸: ۸۰) و پیامدهای ناشی از صنعت گردشگری را در تغییر ارزش ها و ساختارهای روستایی بشناسد می تواند در فرآیندی از تعیین اهداف، بررسی ها، تجزیه و تحلیل ها، پیشنهادات، اجرا و اداره شرکت موجبات دستیابی به توسعه گردشگری روستایی پایدار را امکان پذیر نماید. از این رو مدیریت روستایی باید در مورد اهداف عمومی و اولویت ها، همراه با برنامه ها و استراتژی ها تنظیم شده برای منطقه آگاهی کامل داشته و مهارت لازم و کافی را جهت حل مشکلات در وضعیت تعارض آمیز نیز داشته باشد تا توانایی سرعت بخشیدن به پروژه های گردشگری روستایی را کسب نماید. مدیریت گردشگری به طور کلی با موارد متعددی مرتبط است که از آن جمله می توان به روند تغییرات بازار و محصول، حفظ و ارتقای امکانات و خدمات مربوطه؛ افزایش مستمر منافع اجتماعی و جغرافیایی گردشگری و حل مسائل به هنگام بروز آنها اشاره کرد. بنابراین مشخص می گردد که نظارت باید به عنوان یکی از بخش های مهم مدیریت روستایی در زمینه گردشگری مطرح باشد، تا بتواند پیشرفت کار در مورد اقدامات اجرایی را پیوسته مورد نظارت قرار داده و بررسی و مطالعه ویژگی گردشگرانی را به منظور حصول اطمینان از تحقق اهداف تعیین شده در خصوص بازار، تعیین میزان رضایتمندی گردشگران و نیز آثار اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی گردشگری را به طور اعم و در طرح های اجرایی به طور خاص در بر گیرد.

نتیجه گیری

رکود اقتصادی ناشی از سیاست های تولید انبوه (فوردسیسم) در زمینه کشاورزی روند دو سویه ای از بر جای گذاری اثرات مختلفی را در نواحی روستایی سبب گردید. نگرش تک محور بر پایه سرمایه داری سازمان یافته، راهکار افزایش توسعه را در بالابردن ظرفیت تولید باز یافته و سبب شکل گیری کشاورزی سرمایه داری شد. در حالی که در فراگشت تولید محصولات کشاورزی مکانیزم عرضه و تقاضا، وابستگی بسیاری را به تنظیم بازار در چارچوب یارانه های دولت یافت و تنظیم محور توسعه تنها حمایت بخش دولتی را باز طلبید.

این فرآیندها سبب آن گردید که سرمایه داری در تجدید ساختاری حیاتی، کارکردهای چندگانه فضای روستایی را مدنظر قرار داده و تلفیق اقتصادی را در رهیافت پساوردیسم به منظور عبور از نگرش تک محور به اجرا گذارد (سقای و علیزاده، ۱۳۸۵: ۱۵۴). بدین منظور در نواحی روستایی تلفیق اقتصادی در یک بعد با ارائه خدمات گردشگری در نظر گرفته شد. توجه به نواحی روستایی به عنوان مقصد گردشگری به مفهوم خاص، یعنی شکل گیری گردشگری روستایی به عنوان یک الگوی فضایی گردشگری، در چند دهه اخیر به شدت مورد توجه سرمایه داری قرار گرفته است.

در این میان باید این نکته مدنظر داشت که توجه به گردشگری روستایی با پارادوکس های بسیار آن در وضعیت امروز نواحی روستایی ایران اجتناب ناپذیر است. اما این نباید مانع از آن شود که در شکل گیری این الگوی فضایی از گردشگری آثار مخرب آن نادیده گرفته شود. گردشگری روستایی در دنیای امروز به عنوان یکی از بخش های مهم فعالیت اقتصادی محسوب می شود. هر چند سرمایه داری در لایه های زیرین آن به خوبی در تصرف فضا نقش اصلی را ایفا می کند ولی از آنجا که در نواحی روستایی مهاجرت شهری روبه تزايد بوده و فقر فرصت های اقتصادی مانع از افزایش فرصت های توسعه روستایی می شود، گردشگری روستایی می تواند با ایجاد اشتغال و درآمد و به طور کلی تنوع اقتصاد روستایی، فرصت های اقتصادی را افزایش داده و اجازه دهد که روستائیان در محل های مناسب زندگی و قابل رشد روستایی باقی بمانند و از آنجا که ماهیت گردشگری ایجاد اشتغال و درآمد است برنامه ریزی و مدیریت گردشگری روستایی می تواند در بهبود یافتن کیفیت زندگی ساکنان محلی و افزایش درک

آنها از مکان را سبب شود. این درحالی است که درمقیاس محلی در نواحی روستایی، خرده فرمایش های انقلاب سبز در برهوت فرآوری طبیعت به عنوان منابعی غیر قابل تجدید، در پارادایم جای پای بوم شناختی به حصار در می آید. کارآمدی صنعت نیز در تلفیق با کشاورزی در نواحی روستایی ابعادی از توسعه بخشی را در یک محور به نمایش می گذارد. رویکرد به اقتصاد سرمایه داری در زمینه کشاورزی و بالطبع تاثیر گذاری آن در اقتصاد روستایی، روندی از گذار به مدرنیته ناقص را خلق می کند هر چند در برخی نواحی جهش های اقتصادی را سبب می گردد ولی در اکثر نواحی از رکود دائم اقتصاد روستایی و احتیاج به بارانه های دولتی برای پیشبرد و گاه حمایت از اقتصاد کشاورزی خبر می دهد. از این رو در مناطق روستایی برای رسیدن به یک نتیجه معنادار در زمینه توسعه روستایی احتیاج به مدیریت برای هدفمند کردن هزینه ها و منافع فعالیت ها داریم (Dabi, Anderson; ۱۹۹۹: ۱۲۰).

در حالیکه تلفیق منابع با اهداف مختلف در محورهای چندگانه توسعه و تمایز ما بین توسعه روستایی و کشاورزی در نگرش پسا ساختاری توسعه همه جانبه شکل دیگری به خود می گیرد و ضروری می سازد که بهره وری از منابع با قبول سرمایه داری البته در چارچوب پایداری، رهیافت های تازه ای را به اجرا گذارد. در این میان با انتقاداتی که از سوی پسا ساختارگرایان و طرفداران محیط زیست و اکولوژیست ها به توسعه به مفهوم مدرن آن به شکل گیری نگرش های در زمینه پساتوسعه گرایی^{□□} منتهی که بر دانش بومی یا به عبارتی منطق فرهنگی فضاها درون متنی متکی می باشد (Peet, ۱۹۹۹: ۱۰۰-۱۰۳). گردشگری روستایی وقتی در این راستا قرار می گیرد که هیچ برخوردی ناهنجار با طبیعت نداشته باشد. هنگامی که یک اجتماع روستایی به گردشگری به عنوان یک ابزار توسعه می نگرد، محیط زیست بکر و دست نخورده و زندگی روستایی برای آنها مزیتی محسوب می شود (Liu; ۲۰۰۶: ۸۸۸) برای مبنای جهت درون متنی توسعه تاسیسات محلی و منابع قابل تجدید راسبب شده و رابطه ای رابابخش های تولیدی نظیر کشاورزی، تجارت و صنایع محلی برقراری سازد. در اینجاست که گردشگری روستایی با آنکه در سیطره سرمایه داری است ولی به جهت استفاده از آب، غذا و انرژی بومی آثاری مثبت برجای می نهد (Ueli, ۱۹۹۸: ۲۷۴) و به عبارتی بومی می شود. پایداری همراه با رفاه در زمینه شکل گیری گردشگری روستایی دو اصل اساسی برای غلبه بر پسخورنده های سرمایه داری سازمان نایافته می باشند. از این رومدیریت گردشگری روستایی می تواند بادر نظر گرفتن سازگاری با محیط طبیعی و انسانی و جلوگیری از افت کیفیت آن عامل اساسی در دستیابی به گردشگری پایدار و اهداف مدنظر آن باشد.

منابع و ماخذ

- ۱- الیوت، جمیز (۱۳۷۹): مدیریت توریسم، ترجمه مهدی جمشیدیان، انتشارات مانی، اول
- ۲- پاپلی یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۲): گردشگری روستایی و قابلیت های درون تمدنی (رهیافتی پسامدرن)، ارائه شده در دومین گنگره جغرافیدان های جهان اسلام، شهریور ماه
- ۳- پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی (۱۳۸۱): سنت و مدرنیته، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۶-۶۵
- ۴- پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی (۱۳۸۲): گردشگری و تبارشناسی، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۶۸
- ۵- پاپلی یزدی، محمد حسین و مهدی سقایی (۱۳۹۰): گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، انتشارات سمت، تهران، چاپ پنجم
- ۶- تقی زاده انصاری، حسن (۱۳۸۳): جهانگردی در ایران «سیاستها، برنامه های عمرانی و توسعه با رویکرد به جاذبه های طبیعی گردشگری، ناشر: اندیشه پویا، چاپ اول
- ۷- تورن، آلن: نقد مدرنیته (۱۳۸۰): ترجمه مرتضی مردیها، انتشارات گام نو، تهران، چاپ اول
- ۸- جوان، جعفر و مهدی سقایی (۱۳۸۲): رهیافتی برای تنوع اقتصاد روستایی (تلفیق کشاورزی و گردشگری)، همایش ملی کشاورزی و توسعه ملی، جهاد کشاورزی، آذر ماه
- ۹- جوان، جعفر و مهدی سقایی (۱۳۸۲): گردشگری روستایی و توسعه، مجموعه مقالات سمینار بررسی سیاستها و برنامه های توسعه جهانگردی در ایران، اردیبهشت ماه

- ۱۰ - جوان، جعفر و مهدی سقایی (۱۳۸۳): نقش گردشگری روستایی در توسعه منطقه ای (با تاکید بر مدیریت روستایی)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۲
- ۱۱ - داس ویل، راجر (۱۳۷۸): مدیریت جهانگردی، ترجمه محمد اعرابی و داود ایزدی، دفتر پژوهشهای فرهنگی، اول.
- ۱۲ - دو پویی، زان پیر (۱۳۷۹): اسطوره های جامعه اطلاعاتی، ترجمه محمد رضا خواجه پور، در: جامعه انفورماتیک و سرمایه داری، نشر آگاه، چاپ اول
- ۱۳ - رحیم پور، علی (۱۳۸۱): تحولات ژئواستراتژیک در سده بیست و یکم و جایگاه منطقه و ایران، مجله اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۸۴-۱۸۳
- ۱۴ - سقایی، مهدی (۱۳۸۳): گردشگری روستایی، رویکردی به توسعه پایدار، نشریه فجر
- ۱۵ - سقایی، مهدی (۱۳۸۵): الزامات گردشگری در عصر حاضر، مجموعه مقالات همایش کارآفرینی و میراث فرهنگی و گردشگری، بجنورد، اسفندماه (نشر الکترونیکی CD)
- ۱۶ - سقایی، مهدی (۱۳۹۰): پیرامون گردشگری در عصر حاضر، نشریه عصر اقتصاد
- ۱۷ - سقایی، مهدی (۱۳۸۶): تبارشناسی و واسازی الگوهای توسعه روستایی در ایران (با تاکید بر عدالت جغرافیایی)، دومین همایش ملی توسعه روستایی در ایران، موسسه توسعه روستایی ایران، تهران، دی ماه
- ۱۸ - سقایی، مهدی و علیزاده، دانا (۱۳۸۵): گردشگری پسامدرن (ضرورت یک شناخت)، مجموعه مقالات همایش جغرافیا و قرن ۲۱، دانشگاه آزاد نجف آباد، اردیبهشت ماه
- ۱۹ - سقایی، مهدی (۱۳۸۰): بررسی صنعت توریسم در شهرستان بندرگز، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه اصفهان
- ۲۰ - سقایی، مهدی (۱۳۸۲): بررسی قابلیت های گردشگری روستایی در ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد
- ۲۱ - سقایی، مهدی (۱۳۸۱): شهرهای ساحلی و گردشگری دریایی، مجله شهرداریها، شماره ۳۸
- ۲۲ - سقایی، مهدی (۱۳۸۸): واسازی متن فضایی گردشگری در روستاهای پیرامون کلانشهرها (مطالعه موردی: کلانشهر مشهد)، دپایان نامه دکتری (Ph.D)، دانشگاه فردوسی مشهد
- ۲۳ - سقایی، مهدی و رستمی، مجید (۱۳۸۴): امکان سنجی گردشگری کشاورزی در ایران، پنجمین همایش اقتصاد کشاورزی، دانشگاه زاهدان
- ۲۴ - شارپلی، جولیا و ریچارد (۱۳۸۰): گردشگری روستایی، ترجمه رحمت الله منشی زاده، انتشارات منشی، چاپ اول
- ۲۵ - قادری، زاهد (۱۳۸۳): اصول برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، چاپ اول
- ۲۶ - مافی، عزت الله و سقایی، مهدی (۱۳۸۷): تحلیلی بر گردشگری در روستاهای پیرامون کلانشهرها (مطالعه موردی: کلانشهر مشهد)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، شماره ۱۰
- ۲۷ - مافی، عزت اله و مهدی سقایی (۱۳۸۳): مدلی ترکیبی برای توسعه فضایی گردشگری روستایی، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۳
- ۲۸ - محمودی، بیت ...، افشین دانه کار (۱۳۸۵): توریسم کشاورزی و توسعه پایدار اقتصاد روستایی، ماهنامه دهاتی، شماره ۴۰
- ۲۹ - مردانی گیوی، اسماعیل (۱۳۸۰): جهانی شدن، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۶۸-۱۶۷
- ۳۰ - مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۲): برنامه ریزی روستایی (با تاکید بر ایران)، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، چاپ اول
- ۳۱ - هال، کالین و جان ام. جنکنیز (۱۳۷۸): سیاستگذاری جهانگردی، ترجمه محمود اعرابی و داود ایزدی، دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ اول

- ۳۲-Besculides, Antonia and Mortha E. Lee (۲۰۰۲): Residents' Perceptions Of The Cultural Benefits Of Tourism, *Annals Of Tourism Research*, Vol. ۲۹, No. ۲
- ۳۳ - Brumfield, Robin and Edouard K. Mafou (۲۰۰۲): Agricultural Tourism as Income-Based Rick Management Strategy for Greenhouse and Nursery producers, [www. Aesop](http://www.Aesop)
- ۳۴-Cartner, William (۱۹۹۶): Tourism Development, VNB
- ۳۵-Dematties, Giuseppe (۲۰۰۱): Shifting Cities, in: *Postmodern Geography*
- ۳۶-Francois, Patrick (۲۰۰۲): Culture, Institutions and Economic Development, Routledge
- ۳۷-Gilg, Anderw (۱۹۸۸): Rural Recreation and Tourism, London, ۱۹۸۸
- ۳۸-Grefe x (۱۹۹۳): Rural Tourism a Lever For Economic and Social Development, Londo
- ۳۹-Gregory. Sho (۱۹۹۲): Sustainable Development; Review

- ۴۰-Hall , peter(۱۹۹۶) : Urban – Regional Planning , Routledg
 ۴۱-Hall, C.M and S.J.Page(۱۹۹۹) : The Geography of Tourism and Recreation, Routledge,
 ۴۲-Harrison, David(۲۰۰۱): Tourism and Less Developed Countries, in: Tourism and Less
 Developed World, CABI
 ۴۳-Harvey, David (۱۹۸۹): The condition of post modernity, oxford
 ۴۴-Hoogvelt,Ankie(۲۰۰۱): Globalization and the Potscolonial World, Palgrave
 ۴۵-Jennings, Gayle(۲۰۰۲): Tourism Research, WIEY
 ۴۶-Kneafsey, M., (۲۰۰۱) Rural cultural economy, Tourism and Social
 ۴۷-kneafsey,Moya(۲۰۰۱):Rural Cultural Economy,Annals of Tourism
 Research,Vol.۲۸,No.۳,۲۰۰۱
 ۴۸-Liu, A. (۲۰۰۶), Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia. Tourism management ۲۷: ۸۷۸-۸۸۹
 ۴۹-Meethan, Kevin(۲۰۰۱): Tourism in Global Society, Palgrave
 ۵۰-Oppermann . Martin(۱۹۹۶) : Rural Tourism in Southrn Germany , Annals Of Tourism
 Resarch , Vol . ۱۳ , No. ۱
 ۵۱-Peet , Richard(۱۹۹۹) : Theories of Development , The Guilford Press
 ۵۲-Ramsey, M., Schaumleffel, N.A., (۲۰۰۶) Agritourism and rural economic development.
 Indiana Business Review, fall ۲۰۰۶: pp ۶-۹
 ۵۳-Scott , Mark(۲۰۰۴) : Building institutional capacity in rural Northern Ireland:the role of
 partnership governance in the LEADER II programme , Journal of Rural Studies ,Vol .۲۰
 ۵۴-Sehofield, Peter(۱۹۹۶): Cinematographic Images of A City, Tourism Management, Vol. ۱۷,
 No. ۵
 ۵۵-Sharpley, R., (۲۰۰۲) Rural Tourism and the challenge of tourism diversification: The case
 of Cyprus .Tourism Management ۲۳: pp ۲۳۳-۲۴۴
 ۵۶-Slee. Bil(۱۹۹۷): The Economic Lmpact of Alternative Types of Rular Tourism ,Journal of
 Agricultural Economics
 ۵۷-Soteriades .Morios(۲۰۰۲) ; Torism and Environment in Rural Araes, www. Fund. Acbe/
 prel ude
 ۵۸-Stamboulis, Yeoryios(۲۰۰۳): Innovation Strategies and Technology For Experience ۲۷-
 Based Tourism, Tourism Management, Vol. ۲۴
 ۵۹-Tribe, John(۱۹۹۷): Corporate strategy for Tourism, Thomson
 ۶۰-Ueli , Madder(۱۹۹۸) : Tourism and Inurnment , Annals of Tourism Research ,vol.۱۵
 ۶۱-Weaver, David and Oppermann(۲۰۰۰): Tourism Management, WILEY

 ۶۲- Fleischer, Aliza(۲۰۰۰): support for Rural Tourism; Annals of Tourism Research, Vol. ۲۷,
 No.۴.
 ۶۳- Getz. S(۱۹۹۸): The Business of Rural Tourism; Book Reviews; Tourism Management,
 Vol. ۱۹,
 ۶۴- Oppermann. Martin(۱۹۹۶): Rural Tourism in southern Germany, Annals of Tourism
 Resarch, Vol. ۱۳, No. ۱
 ۶۵- Sehofild, Peter(۱۹۹۶): Cinematorgographic I mage of A city, Tourism Management, Vol.
 ۱۷, No. ۵
 ۶۶-Walford, Nigel(۲۰۰۱): Patterns of Development in Tourist Accommodation Enterprises of
 Farms in England and wales, Applied Geography, Vol. ۲۱

 ۶۷- Kadivar,A.A, Javanbakhatghah,Z and saghaii,M(۲۰۱۱): Rural Management, Tourism
 and Development (A Virtual Pattern), International Journal of Science and Advanced T
 echnology (ISSN ۲۲۲۱-۸۳۸۶) Volume ۱ No ۹

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

عضویت در خبرنامه

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی

PROPOSAL
پروپوزال

پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
پروپوزال نویسی و پایان نامه نویسی

روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین
روش تحقیق و مقاله نویسی علوم انسانی

ISI
Scopus

آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو

دکتره تهرانی

کارگاه آنلاین آشنایی با پایگاه های اطلاعات علمی بین المللی و ترند های جستجو